

1160

LEVENSSCHETSEN

van

Vooraanstaande Indonesiërs

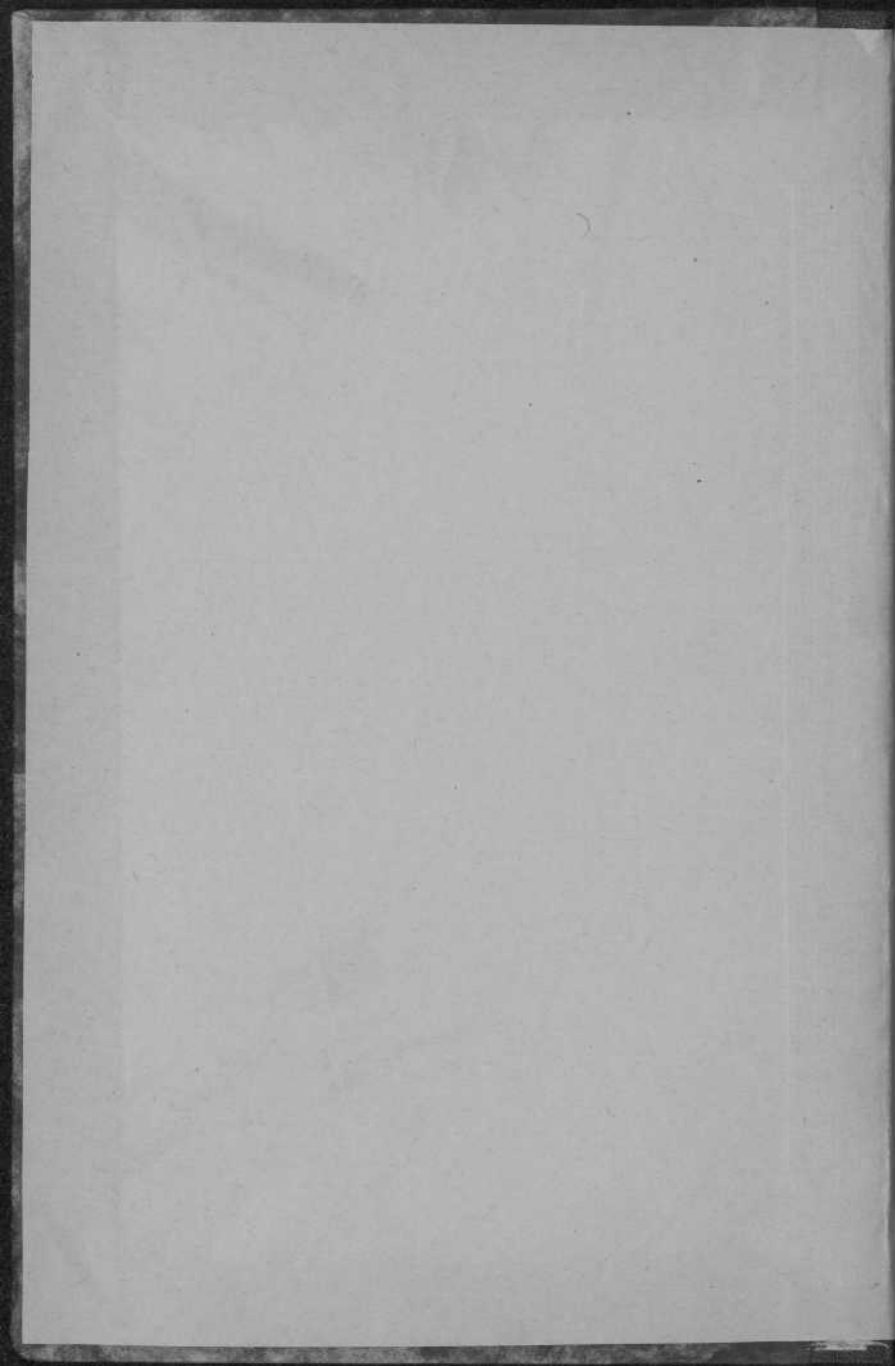

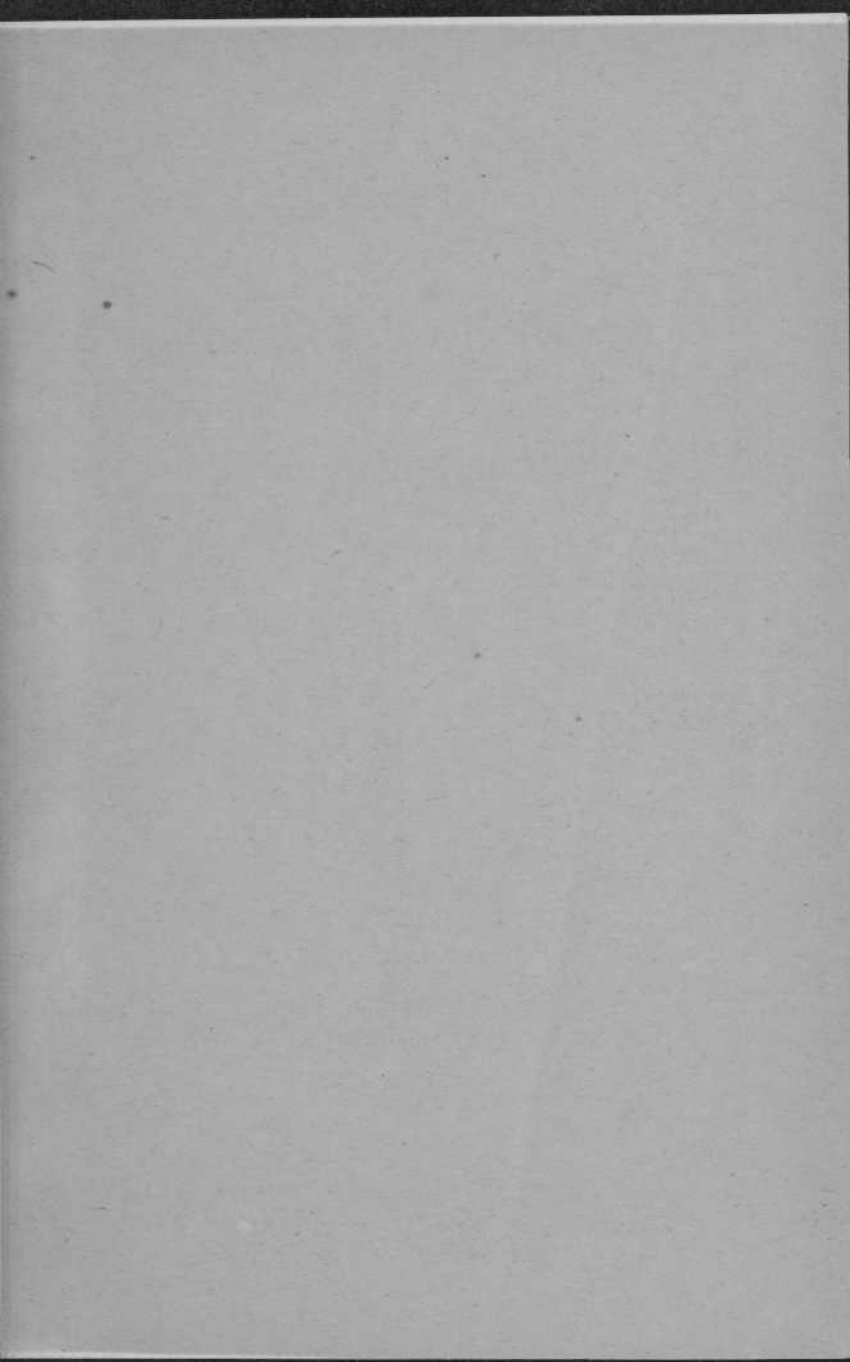
Wahidin
Soedirohoesodo

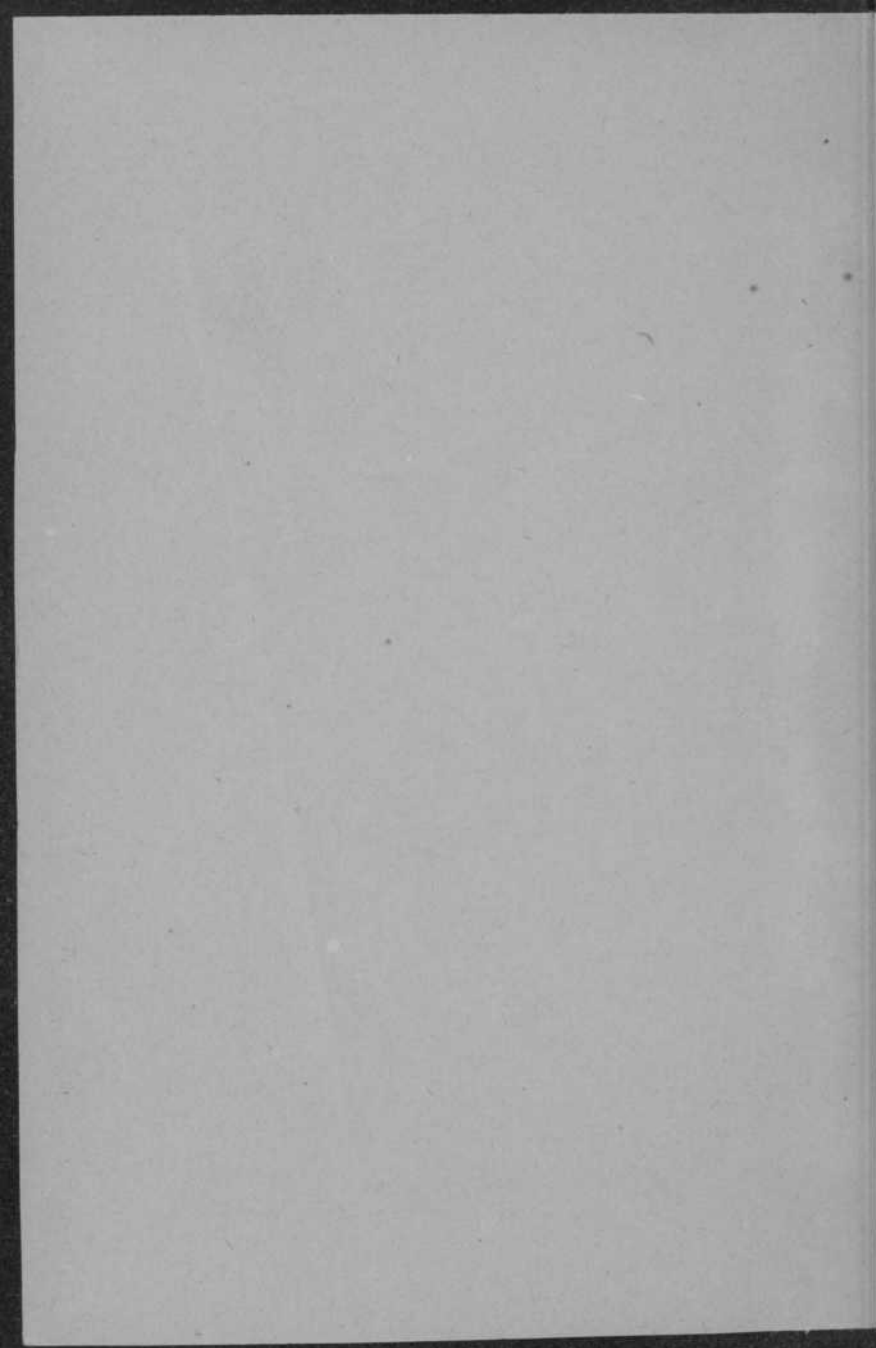
E

94

S. Suryaningrat

29974
1160 E94
Levensschets

van

Wahidin Soedirohoesodo

door

S. Suryaningrat

Met Portret

's-Gravenhage

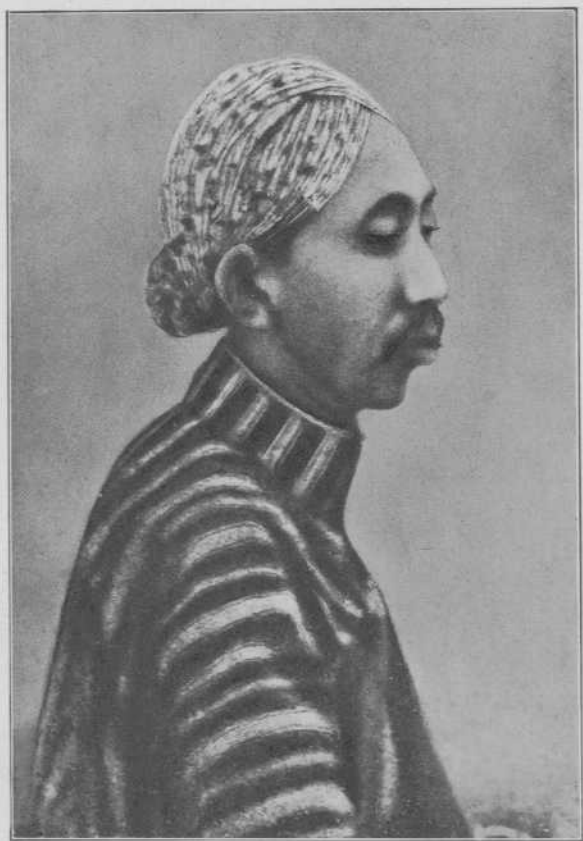
1922
127

„HADI POESTÄKÄ” Boekh. en Uitg.-Mij.
Den Haag

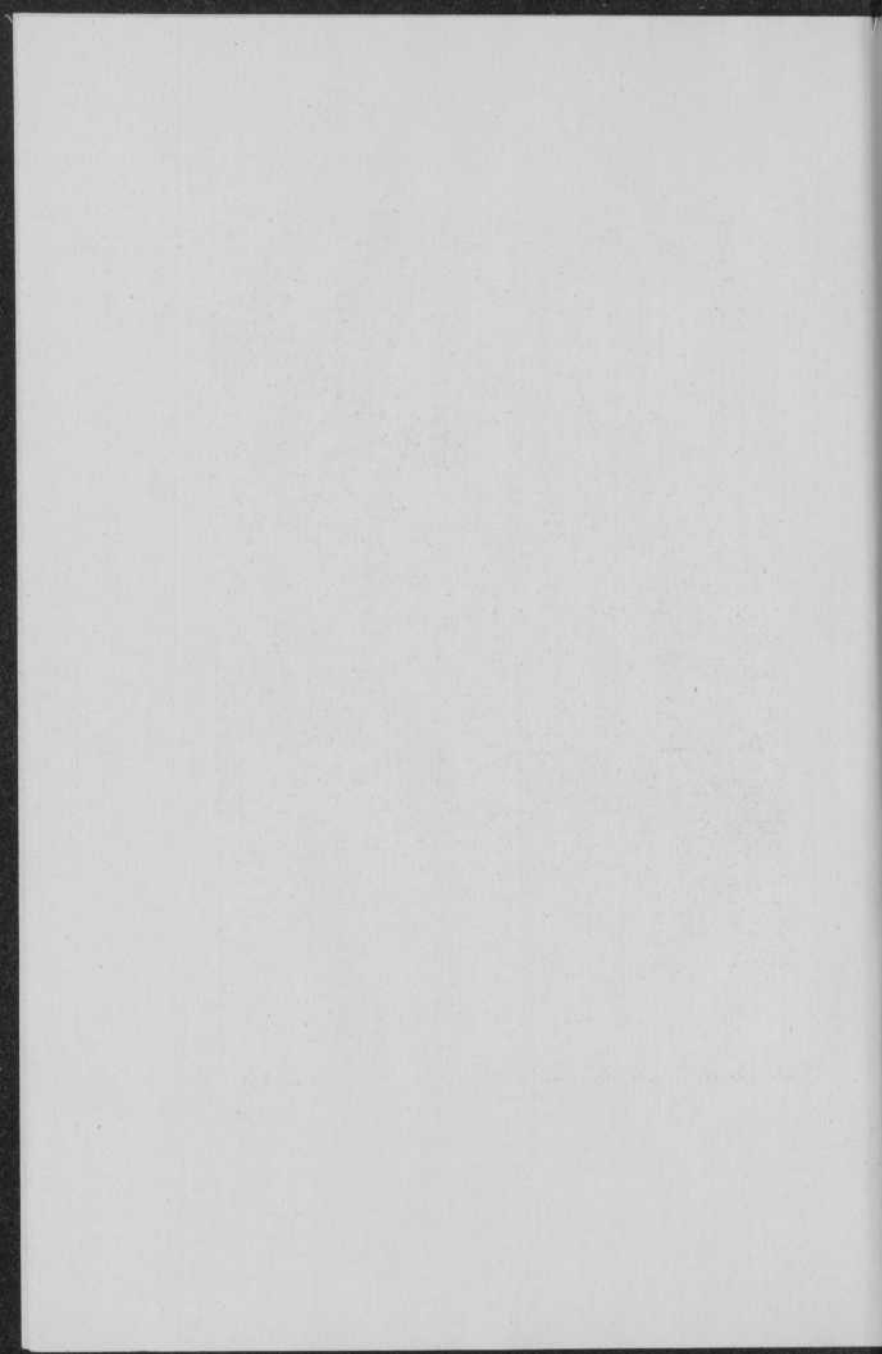

DRUKKERIJ TEN HAGEN, DEN HAAG

M. NG. WAHIDIN SOEDIROHOESODO

† 26 MEI 1917

In een klein dorpje, liefelijk gelegen aan den groenen voet van den Merapi, woonde — nu ongeveer een menschenleeftijd geleden — een familie, die, hoe eenvoudig overigens ook, nochtans bijzonder de aandacht trok. Als een der oudste ingezetenen van Mlati — zoo heet het dorpje, dat met eere dien bloemen naam draagt — genoot het hoofd van het gezin de sympathie en genegenheid zijner mede-désabewoners; maar merkwaardig was het toch, dat men algemeen voor hem ook grooten eerbied had. Het kon niet missen, of dit gezag ontleende de man aan zijne geestessuperioriteit, die trouwens zijne heele familie kenmerkte.

Ook den stadsmenschen, die hetzij voor zaken dan wel om gezondheidsredenen de Jogja'sche Sultansresidentie tijdelijk ontvluchtten en in het dorpje kwamen, ontging het niet, dat er iets bijzonders in de familie was. Vooral de kleine Wahidin, die toen reeds zoo helder uit zijne oogen keek, vormde steeds het centrum der belangstelling. Men was, zoowel in Europeesche als in Javaansche aanzienlijke kringen van oordeel, dat het jongetje moest leeren.

Zoo gebeurde het, dat de jongen uit de désa in de stad kwam en al spoedig een der eerste Javaansche kinderen was, die op eene Europeesche lagere school terecht kwamen. Aangezien Wahidin onder zijne schoolkornuiten zoo uitblonk door zijn helder verstand, werd het idée geopperd om hem verder te laten leeren, en zoo werd hij ingeschre-

ven als pupil aan de Dokter-Djawaschool te Batavia. Ook hier stond hij bij de leeraren bekend als een hard werkend leerling, die bovendien over eene groote mate van verstand en frisschen geest beschikte.

Als dokter-djawa muntte hij in zijn tijd zelfs zoo uit, dat hij waardig werd gekeurd voor de betrekking van assistent-leeraar aan de medische school, zijne alma mater. Later vestigde Dr. Wahidin zich voor goed te Jogjakarta, waar hij zijne eerste opvoeding had genoten en tot wiens edelste burgers hij weldra behoorde. Daar bleef Dr. Wahidin tot zijn dood op den 26sten Mei 1917.

Wie later de vaderlandsche geschiedboeken van Java doorbladert, zal daarin eene schoone bladzijde vinden, waarop men den naam leest van hem, aan wiens nagedachtenis deze levensschets wordt gewijd.

In den loop der jaren heeft Mas Ngabèhi Soedirohoesodo, zooals Dr. Wahidin in de Javaansche samenleving heette, zijn naam zoo innig met de Indische beweging verbonden, dat wie over zijn leven schrijft, ook tevens een relaas geeft van de tijdsperiode, waarin hij leefde en die ongetwijfeld een mijlpaal is in onze volkshistorie.

Men noemde Dr. Wahidin den vader van „Boedi-Oetomo”, den Jong-Javanenbond, maar nu hij in persoon niet meer in ons midden is, zijn we geneigd in hem te zien den geestelijken vader van geheel de Indische beweging. Het is met name een onloochenbaar feit, dat „Boedi-Oetomo” de moeder-

vereeniging is, waaruit de verschillende geestesstroomingen in de inlandsche maatschappij werden geboren. Dit wordt niet alleen door B.O.-isten, maar even goed ook door vertegenwoordigers van alle andere richtingen bevestigd en al vond ook niet iedereen in de „Boedi-Oetomo” wat hij zocht, toch beschouwt men algemeen de stichting van den aanvankelijk revolutionair-nationalistischen bond als het groote gebeuren, den reveil van het millioenen-slavenvolk. Ofschoon Dr. Wahidin feitelijk niet de stichter was van „Boedi-Oetomo”, zooals we nader zullen zien, toch was hij de man, die het sein gaf tot nationale ontwaking.

Er is een tijd geweest — hij ligt slechts ongeveer een vijftiental jaren achter ons — dat men in de inheemsche maatschappij niet de woeligheid en de drukte had, die men thans aanschouwt. Doch zooals dat wel eens meer het geval is, was ook in de Javaansche maatschappij van voorheen die absolute rust een gevolg van volkomen onwetendheid.

Het was een zuiver vegetatief leven, dat de doorsnêe-Javaan leedde. Men wist niet anders, of het hoorde zoo: niemand gaf zich rekenschap van wat hij deed of naliet. Ieder leefde voor zich zelf.

In dien tijd was er zeker ook al eenig streven merkbaar naar meerdere ontwikkeling dan de volksschool kon geven. Aangezien elke gelegenheid voor verdere studie steeds gepaard ging met groote financieele offers, zoo was feitelijk de moderne geestesontwikkeling slechts het uitsluitend eigendom van de meest gegoeden.

Het was Dr. Wahidin, die later inzag, dat aan de grootere lagen der inlandsche samenleving goed onderwijs moest worden gegeven. De strijd om het bestaan kon niet uitblijven en het Javaansche volk had te kiezen: strijden of ondergaan! Aan het laatste geloofde Dr. Wahidin echter allerm minst en daarom riep hij zijn volk te wapen. Twee dingen wenschte hij: degelijk onderwijs aan de breedere lagen der inlandsche maatschappij en verhooging van het nationaal besef. Het ging niet aan, dat tal van jongelieden uit onbemiddelde standen, die dikwijls blijk gaven goed te kunnen leeren — wat was hij daarvan een schitterend voorbeeld! — nochtans verstoken bleven van elke verdere opleiding. Ook was het in zijne oogen geheel verkeerd, dat de z.g. westersche ontwikkeling geleid werd langs banen, waardoor aan de Javaansche volkseigenheid te kort werd gedaan. Daar moest een einde aan komen, meende hij.

Stil en ernstig bereidde Dr. Wahidin zijn plannen voor. In het destijds onder zijne redactie verschijnend Javaansch orgaan „Retno-Dharmilah” kwamen geregeld bezadigde artikelen voor, waarin hij de landgenooten wees op het nut van onderwijs. Daarbij voerde hij eene persoonlijke propaganda voor zijne ideeën, die niet zonder succes was. Want weldra bleek, dat vele Jogjasche ingezetenen hunne kinderen naar school zonden. De gunstige resultaten moedigden Dr. Wahidin aan, zijne actie voort te zetten. Het eerste, waaraan hij dacht, was de stichting van een studiefonds; want hij bemerkte,

dat tal van jongelieden niet tevreden waren met wat de lagere scholen hun bieden konden, doch dat ze meestal door financieele bezwaren in hun nobel streven naar verdere ontwikkeling werden gestuit. Na zich van de medewerking en steun van eenige invloedrijke personen verzekerd te hebben nam hij het besluit, door geheel Java eene propagandareis te maken. Vooral in den Pakoe-Alamschen prins Pangeran Ario Noto Dirodjo vond Dr. Wahidin een vurig geestverwant en medewerker. De warme vriendschap tusschen deze beide mannen, gesproten uit de uiterste lagen van de Javaansche maatschappij, was wel het bewijs dat maatschappelijk standsverschil in den geest geen plaats vindt. In 1906 trok Dr. Wahidin er op uit. Zijn plan was, voorloopig op alle belangrijke plaatsen van West-Java vergaderingen te houden, waar hij de pryaji's hoopte te kunnen overtuigen van de noodzakelijkheid eener actie, uitgaande van de geheele inlandsche samenleving, tot opheffing van het Javaansche volk. Stichting van een nationaal studiefonds was naar zijne meening het eerste punt van zijn plan de campagne, dat moest worden geëntameerd. De meer intieme bijeenkomsten, die Dr. Wahidin toen met de pryaji's op verschillende plaatsen belegde, waren de eerste vergaderingen van inlanders, waar men zich rekenschap trachtte te geven van de positie, die men in de Indische maatschappij innam. Later zou blijken, dat dit het embryonale stadium was van de Indische Beweging.

Thuis gekomen van zijne vermoeiende reis, merkte onze propagandist, dat er geen voldoende contribuanten waren om het studiefonds te vormen. In de „Java-Bode" van 5 November 1906 meende de heer J. E. Jasper, over Wahidin's propagandatocht schrijvende, dat sommige regenten er jaloersch op waren, dat het initiatief tot het stichten van zoo'n nuttige vereeniging niet van hen was uitgegaan. En zonder medewerking der regenten behoefde Dr. Wahidin van de ondergeschikte inlandsche ambtenaren in die regentschappen niet veel te verwachten.

Mas Ngabèhi Soedirohoesodo was er echter de man niet naar, om door welken tegenslag dan ook ontmoedigd te worden. Maar nog vóórdát hij aan eene nieuwe actie begon, bereikten hem uit verschillende kanten berichten, dat zijn streven weldra op het punt stond door jongere krachten te worden ter hand genomen. De inlandsche artsen Raden Soetomo en Mas Goenawan Mangoenkoesoemo, indertijd nog te Batavia studeerende, proclameerden in 1908 de oprichting van het Jong-Javaansch verbond „Boedi-Oetomo". Alle studeerenden bij het inlandsch middelbaar vak-onderwijs verklaarden zich dadelijk daarmee solidair en men was het met elkander eens op het eerste Javanen-Congres de geheele leiding der vereeniging aan Dr. Wahidin op te dragen. Intusschen was ook deze grijze propagandist druk in de weer. Na eenige conferenties met de oprichters te Batavia, reisde hij nogmaals van de eene

plaats naar de andere en weldra werd aan de congresvoorbereidingen de laatste hand gelegd.

Wie het voorrecht had het eerste Javanen-Congres bij te wonen, zal zich nog immer herinneren, hoe als congres-voorzitter Dr. Wahidin de macht bezat, in zijne openingsrede de geheele vergadering te suggereeren. „De Javaan gaat een schoone toekomst tegemoet.” Dit bewees hij aan de hand der geschiedenis. Het woord van Dr. Wahidin was het, dat de aanwezige intellectueelen met moed en vertrouwen bezielde. Hij was het, die de blijde boodschap verkondigde: de geboorte van de Nationale Gedachte.

Toen het eerste Javanen-Congres uiteen ging, nam de Indische Beweging een aanvang, de volksbeweging, waarvan Mas Ngabèhi Wahidin Soedirohoesodo inderdaad de vader was.

Wanneer wij de gebeurtenissen der laatste jaren de revue laten passeeren, dan staat daar voor onzen geest Dr. Wahidin als de groote figuur, die het verleden van de toekomst scheidt.

* * *

De grootste kracht, welke Mas Ngabèhi Soedirohoesodo in zijn strijd voor nationale belangen steeds ter zijde stond, was de liefde voor het volk, waartoe hij zelf behoorde. Zeker ware deze liefde ongetwijfeld van altruïstischen aard, als in de Indische wereld niet juist het inheemsche volk het meest te lijden had. De liefde, waaruit Dr. Wahidin zijne kracht putte, kunnen we dan ook gevoegelijk aanmerken als de liefde voor de menschheid. Zou men

mij nu nog vragen, of Wahidin als medicus aan de eischen voldeed?

Met een enkel woord vermeldde we boven reeds, dat hij eens assistent-leeraar was aan de Dokter-Djawaschool te Batavia. Toen hij zich later te Jogja vestigde, won hij al dadelijk de sympathie en het vertrouwen van de Jogjasche burgerij; want men wist gauw, dat Wahidin zijn doktersambt als zijne roeping beschouwde. Bovendien stond hij bekend wegens zijne kundigheid, en, wat vooral voor Javaansche kringen van het grootste belang was, vanwege zijn alleszins correct optreden. Was Dr. Wahidin voor de gegoeden meer de arts, die alle ziekten kon genezen, voor de kleine luiden was hij de menschlievende en ontbaatzuchtige dokter. Niet weinig droeg Mas Ngabèhi Soedirohosesodo bij tot de populariseering der moderne geneeswijze onder de meest conservatieve elementen der Indische samenleving. Wat elders soms slechts kon gebeuren met scherpe, politioneele dwangmiddelen, kreeg Wahidin zonder de minste moeite van de bevolking gedaan, wat hij uit hygiënische overwegingen van haar wenschte.

Een staaltje van de suggestieve kracht, die van den Jogjaschen geneesheer uitging is het volgende. Een ouderwetsche dame uit een der adellijke families, die ondanks alle eigen middelen haar zware hoofdpijnen niet kwijt raakte, riep Soedirohosesodo, den vermaarden geneesheer. Deze kwam, schreef een receptje voor en zeide bij het afscheid: „Neem van het drankje driemaal per dag een eetlepel in.” De

patient deed het papiertje met de niet te ontcijferen formules in een witte kom water en nam van dit gewijde water driemaal dagelijks een eetlepel in. Zoo deed ze immers ook met alle geneeskrachtige papiertjes van den doekoen! Toen Wahidin na drie dagen bij de zieke terug kwam, vond hij haar geheel hersteld. Eene week later liet zijne dankbare patient hem drie groote zwarte kippen thuis brengen; het waren de kippen, die bij de slametan behoorden en volgens de traditie het rechtmatig eigendom van den doekoen waren.

Voor al bij het uitbreken van epidemieën speelde Dr. Wahidin steeds eene gewichtige rol. Waar Europeesche, ja zelfs andere Javaansche doktoren zich moeilijk toegang konden verschaffen tot het besmette huizencomplex van de kampongs, daar werd Dr. Soedirohoesodo met blijdschap door de bevolking begroet en ieder deed, wat de dokter verlangde.

Bekend waren zijne populaire artikelen in 't volkstijdschrift „Goeroe Désa”; eveneens de lezingen, die hij met steun van bestuurszijde op groote volksvergaderingen hield over allerhande onderwerpen van hygiënischen aard. Van de eene plaats naar de andere trok hij, — men liet hem zelfs te Soerabaja overkomen — om het volk op het hart te drukken, wat men in tijden van epidemie behoorde te doen of te laten.

Eens dacht Dr. Wahidin, die voor zijn leeftijd eene veel te drukke praktijk had, zoo zoetjes aan tot meer rustig leven te geraken. Daarom liet hij zijn

zoon, den dokter-djawa Mas Soeleman, bij zich komen, ten einde hem de heele praktijk over te dragen. Hij zou nog alleen in dienst blijven van het Pakoe-Alamsche Huis, waar hij feitelijk behalve dokter ook raadgever in algemeenen zin was en bovendien een intimus van Pangeran Noto Dirodjo. Verder zou hij nog hier en daar belangeloos hulp verleen, waar die gewenscht mocht worden. Dr. Soeleman kwam en woonde in het huis van zijn vader, doch.... veel had hij niet te doen, want telkens luidde de boodschap: „of de oude dokter wou komen." Niet alleen de inlanders, maar ook de Chineez, en prefereerden Dr. Wahidin boven iederen anderen arts. En wie hem eenmaal tot zijn dokter nam, bleef ook bij hem, ja, velen zagen in hem later niet meer den dokter in de eerste plaats, maar den vriend, in wien men niet slechts vertrouwen had, maar voor wien men bovendien grooten eerbied koesterde. Hoogst typisch was het, dat eens de dokter moest komen bij eene Chineesche familie, omdat mevrouw en mijnheer hooge ruzie met elkaar hadden! Merkwaardig was het ook, dat toen een van Wahidin's dochters in het dorpje Mlatie begraven werd, tal van Chineez, en als blijk van eerbied voor den vader naar het ver gelegen Mlatie trokken, om bij de droevige plechtigheid aanwezig te zijn. Bij die gelegenheid was het, dat een hunner in warme bewoordingen gewag maakte van de groote beteekenis van dokter Wahidin voor de geheele Chineesche bevolking van Jogjakarta.

Hoewel de meeste patienten later inzagen, dat den ouden dokter meer rust moest worden gegund, moest Wahidin toch tot zijne laatste dagen de dokter blijven, met name daar, waar beslist zijne hulp werd gewenscht.

* * *

Rest nu nog den goeden Javaan te huldigen als kenner van de Javaansche beschaving en als talentvol kunstenaar. Slechts weinigen onder de huidige intellectueelen zijn zoo op de hoogte van de nationale cultuur der Javanen als wijlen Dr. Soedirohoesodo. Vooral Europeesche taalgeleerden en ethnologen, die in het belang van hunne studie het centrum van Java persoonlijk bezochten, konden getuigenis afleggen van de groote kennis die Wahidin had van zijn land en volk. Als in westerschen zin ontwikkeld Javaan, die in alle opzichten Javaan was gebleven, was hij vanzelf de aangewezen persoon, die Europeesche geleerden in de zeer gecompliceerde Javaansche gedachtenwereld kon introduceeren.

Als goed musicus bespeelde Dr. Wahidin alle instrumenten van de gamelan en had hij alle oudere en jongere composities in zijn hoofd. Op een vaste plaats van zijn pendopo stond steeds een stel gamelan gereed om elk oogenblik te worden bespeeld. Ook als dalang, d. i. uitvoerder van het wajangspel, was Ngabèhi Soedirohoesodo de beste onder de amateurs van artistiek Jogja; slechts één enkele vak-dalang stond in populariteit boven hem. Als zoodanig had Wahidin meer dan eens gele-

genheid van zijn veelzijdig talent te doen blijken.

* * *
Mas Ngabèhi Dr. Wahidin Soedirohoesodo was in de Javaansche samenleving ongetwijfeld eene merkwaardige persoonlijkheid. Velen onzer intellectueelen kenden hem persoonlijk, want het gold steeds als een voorrecht Dr. Wahidin de hand te mogen drukken. In de maand Poeasa, wanneer vele vereenigingsmannen ter bijwoning van vergaderingen te Jogjakarta vertoefden, was zijne woning het centrale punt, waar vriendschappelijke samenkomsten werden gehouden. Daar werd tusschen verschillende nationalisten al menige broederschap gesloten, dank zij Wahidin's streven, om alle bruikbare elementen der inlandsche maatschappij met elkander in aanraking te brengen tot heil der Indische Volksbeweging.

Ook de jongeren, die nog aan middelbare scholen studeerden, maar reeds den plicht beseften, dien het vaderland hun in de toekomst zou opleggen, zij allen achtten het eene eer, wijze woorden uit Dr. Wahidin's mond te hooren. Hoe dikwijls zag men in de vacantiédagen den vaderlijken vriend omringd door jongelieden van Hoogere Burgerschoolen, de Artsenschool, de Landbouw- en Veeartsenijscholen, de Kweek- en Opleidingscholen, enz. De woorden, door Wahidin gesproken maakten steeds op de jongelui een diepen indruk. Onze dichter Noto Soeroto gaf mij de verzekering, dat een zijner „Melati-knoppen”, daar, waar hij tot zijn vaderland zegt:

„En ik weet, dat Uw grootheid zal komen;
want dat hoor ik in het zingen der zee.”

door wijlen Dr. Wahidin was geïnspireerd! Het was — zoo vertelde mij de poëet — op het door woeste golven bespoelde zuiderstrand van Jogjakarta bij de badplaats Mantjingan, dat Soedirohoesodo, die de Pakoe-Alamsche familie op een uitstapje vergezelde, hem op een wonderschoonen maanlichtavond deelgenoot maakte van zijne toekomstdroomen ten opzichte van het Javaansche vaderland. De liefde voor het geboorteland, die uit zijne woorden sprak, maakte een diepen indruk op den jongen man, die toen naar Holland zou vertrekken.

De Indische regeering meende hare waardeering van Wahidin's streven te moeten toonen, door hem te benoemen tot Ridder in de Orde van Oranje-Nassau.

Inderdaad was Soedirohoesodo in de Indische Beweging een populair leider. Nationalisten van alle schakeeringen zagen tot hem op als tot een ouderen en wijzen broeder, bij wien ieder gaarne te rade ging. Zelfs degenen, die, door „Boedi-Oetomo” teleurgesteld, zich naderhand schaarden onder de vlag der revolutionaire „Indische Partij”, verloren nimmer den band, die hen aan Soedirohoesodo bond, den man, die den stoot gaf tot de opleving van het Javaansche volk....

Goede gedachten vergezellen hem op zijne reis naar de Volmaaktheid. Amin!

De serie

Levensschetsen van vooraanstaande Indonesiërs

bedoelt op beknopte en populaire wijze de jongere
Indonesiërs en ook het Hollandsche volk
bekend te maken met het leven en
werken der Indonesische
voormannen

Over de „Levensschets van Pangéran Noto Dirodjo”
door S. Suryaningrat schreef *De Haagsche Post*:

„ . . . . Deze levensschets van een der meest uitnemende
Indische edellieden is door den heer Suryaningrat ge-
schreven met een voorbeeldige voornaamheid. Liefde,
eerbied en wijsheid voelt men achter de zinnen, maar
zij zijn door een natuurlijken eenvoud zoo betoomd,
dat alle rethorische verheerlijking is vermeden. En zelfs
als men hier en daar merkt, dat het vuur onder de asch
smeult, wanneer aan den edelen Indonesiër door den
Nederlandschen ambtenaar onrecht is aangedaan, weet
de biograaf een toch zoo begrijpelijk fel woord in te
houden.”

Over de „Levensschets van Mas Atmodirono” door
R. van Sandick schreef *De Hollandsche Revue*:

„ . . . . Opgenomen in de serie „Levensschetsen van
vooraanstaande Indonesiërs”, moet men ook dit boekje
een groote beteekenis geven, omdat door zijn ver-
schijning de Westerling, die nog zoo zonderling over
Indië en zijn bewoners denken kan, kennis kan maken
met een der uitnemende mannen van de inheemsche
maatschappij.”

